

Vergaderjaar 2024–2025

34 324

Evaluatie Wet openbare manifestaties

Nr. 35

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 maart 2025

Op 28 januari 2025 heeft uw Kamer een motie van het lid Eerdmans (JA21) aangenomen die is ingediend tijdens het debat van 22 januari 2025 met de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en de Minister van Justitie en Veiligheid over het demonstratierecht in Nederland.¹ In deze motie wordt het kabinet verzocht om de ANBI-status van Extinction Rebellion in te trekken. De regelgeving met betrekking tot algemeen nut beogende instellingen (ANBI's) en de uitvoering daarvan vallen onder mijn verantwoordelijkheid. Met deze brief reageer ik, namens het kabinet, op deze motie.

Het kabinet kan niet voldoen aan het verzoek om de ANBI-status van Extinction Rebellion in te trekken. Intrekking van de ANBI-status geschiedt door de inspecteur van de Belastingdienst in bij wet bepaalde gevallen. In zijn algemeenheid kan worden gezegd dat verdenkingen, niet-vervolgbare activiteiten of gedrag dat simpelweg niet aansluit bij de algemene gangbare definitie van algemeen nut geen redenen zijn om de ANBI-status van een instelling in te trekken.² De landsadvocaat heeft op mijn verzoek advies hierover uitgebracht en deelt deze conclusie (zie bijlage). Hieronder licht ik het bovenstaande nader toe.

Adviesrapport «Toezicht op algemeen nut»

De afgelopen jaren hebben leden van uw Kamer zorgen geuit over gedrag van ANBI's dat conflicteert met gangbare maatschappelijke waarden en opvattingen. Dit heeft in 2021 geleid tot de instelling van een raadgevende commissie van deskundigen door de toenmalige Staatssecretaris van Financiën. Deze commissie heeft onderzoek gedaan naar de mogelijk-

¹ Kamerstuk 34 324, nr. 21.

² Zie ook de beantwoording van Kamervragen van 12 december 2023 (Aanhangsel Handelingen II 2023/24, nr. 590), de beantwoording van Kamervragen van 15 augustus 2024 (Aanhangsel Handelingen II 2023/24, nr. 2280) en de beantwoording van Kamervragen van 5 december 2024 (Aanhangsel Handelingen II 2024/25, nr. 734).

heden om het algemeen nut karakter van ANBI's beter tot uitdrukking te laten komen, al dan niet door aanpassing van ANBI-regelgeving. Het rapport «Toezicht op algemeen nut»³ van deze raadgevende commissie biedt inzicht in de maatschappelijke waarde van (pluriformiteit van) ANBI's en de wijze waarop beter toezicht kan worden gehouden op ANBI's zodat zij het algemeen nut (blijven) uitdragen. Het rapport concludeert ook dat de Belastingdienst niet de geëigende partij is om (complexe) afwegingen te maken met betrekking tot maatschappelijk als onwenselijk ervaren gedrag.

In de kabinetsreactie⁴ op dit rapport heeft het toenmalige kabinet aangegeven de conclusies van de commissie te delen. Ook zag het toenmalige kabinet mogelijkheden om het toezicht, in lijn met de aanbevelingen van de commissie, te verbeteren. In dit verband wijs ik onder andere op het aangekondigde ANBI-portal in het wetsvoorstel Fiscale Verzamelwet 2027 dat naar verwachting dit voorjaar bij uw Kamer zal worden ingediend. Daarnaast deel ik u graag mede dat op korte termijn een evaluatie van de ANBI-regelgeving aan uw Kamer zal worden aangeboden.

ANBI-status Extinction Rebellion

Het beoordelen van het recht op (behoud van) de ANBI-status aan de hand van de daarvoor bij wet gestelde voorwaarden is wettelijk voorbehouden aan de inspecteur van de Belastingdienst.⁵ In het ANBI-register op de website van de Belastingdienst staan momenteel twee instellingen vermeld met de naam Stichting vrienden van XR die de ANBI-status hebben. Omdat de Belastingdienst gehouden is aan de fiscale geheimhoudingsplicht van artikel 67 van de Algemene wet inzake rijksbelastingen (AWR), kan geen nadere informatie worden verstrekt over deze individuele instellingen.

Juridisch kader ANBI-status

Op grond van de AWR kan een instelling op verzoek aangemerkt worden als ANBI indien de instelling (onder meer) uitsluitend of nagenoeg uitsluitend (ten minste 90%) het algemeen nut beoogt. Het begrip «algemeen nut» is in de AWR neutraal vormgegeven⁶ en wordt, zoals ook uit de jurisprudentie blijkt, neutraal getoetst. Dat is een belangrijke eigenschap van de ANBI-regelgeving, omdat ANBI's daarmee een afspiegeling zijn van een diverse samenleving waarbinnen verschillende doelen als wenselijk worden gezien. Wel kan het ongemakkelijk voelen als sprake is van gedrag van ANBI's dat conflicteert met gangbare maatschappelijke waarden en opvattingen of van gedrag dat niet aansluit bij eenieders overtuiging van wat behoort tot het algemeen nut. Vanwege het neutrale karakter van de ANBI-regelgeving is het echter niet mogelijk om op dergelijke gronden een ANBI-status in te trekken.

De inspecteur zal een ANBI-status bij beschikking intrekken (of een aanvraag weigeren) indien niet wordt voldaan aan de voorwaarden, waaronder de hiervoor genoemde voorwaarde van het beogen van algemeen nut en de zogenoemde «integriteitstoets». Kortgezegd houdt deze integriteitstoets in dat de ANBI-status door de inspecteur wordt ingetrokken als het hem kenbaar is dat de instelling of een bestuurder,

³ Bijlage bij de Kamerstuk 35 437, nr. 22.

⁴ Kamerstuk 36 107, nr. 9.

⁵ Artikel 5b, zesde lid, van de Algemene wet inzake rijksbelastingen.

⁶ In artikel 5b, derde lid, van de Algemene wet inzake rijksbelastingen staat een limitatieve opsomming van categorieën die worden beschouwd als algemeen nuttig.

feitelijk leidinggever of gezichtsbepalend persoon van die instelling onherroepelijk is veroordeeld wegens het opzettelijk plegen van een in de ANBI-regelgeving genoemd misdrijf.⁷ De Belastingdienst verkrijgt die informatie niet automatisch, maar is daarvoor afhankelijk van partijen zoals het OM en de FIOD. Ook wordt de ANBI-status ingetrokken als de inspecteur gerede twijfel heeft over de integriteit van de instelling of van bovengenoemde betrokken personen én de instelling of persoon ondanks een verzoek daartoe van de inspecteur niet binnen zestien weken een verklaring omtrent gedrag (VOG) kan overleggen.⁸ Gerede twijfel veronderstelt dat de inspecteur niet te lichtvaardig kan overgaan tot het opvragen van een VOG.⁹ Dit mede gelet op de neutrale toetsing of sprake is van algemeen nuttige activiteiten.

Verdenkingen, niet-vervolgbare activiteiten of gedrag dat simpelweg niet aansluit bij de algemeen gangbare definitie van algemeen nut zijn dus geen redenen om de ANBI-status van een instelling in te trekken.

Conclusie

Op basis van het bovenstaande kan niet anders dan worden geconcludeerd dat het kabinet de motie van het lid Eerdmans niet kan uitvoeren, omdat bij wet is bepaald in welke gevallen intrekking van de ANBI-status door de inspecteur van de Belastingdienst aan de orde is. Gelet op het advies van de landsadvocaat zal verkend worden in hoeverre het toevoegen van extra strafbare feiten aan de AWR als grond voor intrekking van de ANBI-status wenselijk en mogelijk is. Ik kom hierop terug in het kabinetsstandpunt op de evaluatie van de ANBI-regelgeving die op korte termijn aan uw Kamer zal worden aangeboden.

De Staatssecretaris van Financiën,
T. van Oostenbruggen

⁷ Artikel 5b, achtste lid, van de Algemene wet inzake rijksbelastingen.

⁸ Artikel 5b, negende lid, van de Algemene wet inzake rijksbelastingen.

⁹ Kamerstuk 35 437, nr. 7.